

Izvještaj o analitičkom pregledu usklađenosti zakonodavstva Crne Gore

Poglavlje 6 – Privredno pravo

Datum održavanja analitičkih pregleda:

Eksplanatorni sastanak: 2. X 2012.

Bilateralni sastanak: 22. XI 2012.

I. SADRŽAJ POGLAVLJA

Ovo poglavlje obuhvata usklađena pravila u oblasti privrednog prava, uključujući i zahtjeve za finansijskim izvještavanjem, čija je svrha da olakšaju primjenu prava osnivanja.

U oblasti **privrednog prava**, Direktiva o koordinaciji zaštitnih mjera koje se zahtjevaju od kompanija u cilju zaštite interesa članica i trećih lica (2009/101/EC – nekadašnja Prva direktiva) uključuje zaštitne mjere koje predviđaju kao obavezne zahtjeve za objavljivanjem, ograničavanje osnova za invalidnost obaveza kompanije, kao i ograničavanje osnove za poništavanje javnih i privatnih društava s ograničenom odgovornošću. Jedanaesta Direktiva (89/666/EEC) slično predviđa zahtjeve za objavljivanjem u vezi s filijalama otvorenim u nekoj državi članici u skladu sa zakonima druge države. Druga direktiva (2012/30/EU, inovirana verzija direktive 77/91/EEC) sadrži pravila o formiranju javnih društava s ograničenom odgovornošću, održavanju i promjeni njihovog kapitala. Dvanaesta direktiva (2009/102/EC) zahtijeva od država članica da osiguraju da njihov domaći zakon priznaje jednočlana DOO. Direktiva o transparentnosti (2004/109/EC) zahtijeva usklađivanje zahtjeva o transparentnosti u vezi s društvima koja se kotiraju na berzi.

Treća (78/855/EEC) i Šesta direktiva (82/891/EEC) usklađuju nacionalna pravila za zaštitu akcionara i povjerioca u kontekstu domaćih spajanja i podjele AD. Direktiva 2009/109/EC uvodi pojednostavljeno izvještavanje i potrebnu dokumentaciju u slučaju spajanja i podjele. Direktiva 2005/56/EC o prekograničnim spajanjima predviđa pravila i procedure u cilju olakšavanja prekograničnih spajanja javnih i privatnih društava s ograničenom odgovornošću (AD i DOO). Direktiva 2004/25/EC o ponudama za preuzimanje propisuje usklađena pravila za olakšavanje prekograničnog preuzimanja unutar EU, kao i poboljšanje transparentnosti i zaštite manjinskih akcionara u kontekstu takvih preuzimanja. Direktiva 2012/17/EU o povezivanju registara propisuje uspostavljanje sistema za povezivanje poslovnih registara, koji obuhvata Evropsku centralnu platformu, nacionalne registre i e-Justice portal.

Pravna tekovina takođe određuje neke evropske forme pravnih lica, npr. Evropsko ekonomsko-interesno udruženje - EEIG (Regulativa 2137/85) i Evropska kompanija - *Societas Europaea* ili SE (Regulativa 2157/2001), ostavljajući nekoliko aspekata njihove unutrašnje strukture i funkcionisanja da budu regulisani domaćim zakonodavstvom država članica.

Direktiva 2007/36/EC o pravima dioničara uvodi minimalne standarde za ostvarivanje određenih prava dioničara u društvima koja se kotiraju na berzi. Četiri preporuke Komisije (2004/913/EC, 2005/162/EC, 2009/385/EC, i 2009/384/EC) se tiču principa korporativnog upravljanja u vezi s naknadama direktorima i naknadama u finansijskim institucijama, nezavisnosti neizvršnih direktora i upravnih odbora.

U oblasti **računovodstva i revizije**, pravna tekovina obuhvata pravila procjene i izgled bilansa stanja i računa prihoda i rashoda za godišnje (Direktiva 78/660/EEC) i konsolidovane (Sedma direktiva 83/349/EEC) račune AD i DOO. Ove direktive takođe postavljaju zahtjeve za reviziju, kao i za objavljivanje podataka.

Osim toga, Uredba (EZ) br 1606/2002 o primjeni međunarodnih računovodstvenih standarda zahtijeva od EU privrednih društava koja se kotiraju na berzi da sačine svoje konsolidovane

račune u skladu s međunarodnim računovodstvenim standardima koji su odobreni od strane Komisije. Po ovoj Uredbi, države članice mogu odlučiti da primijenjuju Međunarodne standarde finansijskog izvještavanja na pojedinačne i / ili konsolidovane račune. Uredba 1569/2007 uspostavlja mehanizam u cilju utvrđivanja koja su računovodstvena pravila trećih država jednaka onima u EU. Odluka 2008/961/EC i Uredba (EC) br. 1289/2008 identifikuju računovodstvene standarde pojedinih zemalja kao protivrijetnosti na Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja za upotrebu unutar EU.

Konačno, Osmo direktiva (2006/43/EC) o statutarim revizijama usklađuje pravila uključujući, između ostalog, odobrenje i registraciju statutarim revizora, eksternu provjeru kvaliteta, javni nadzor, nezavisnost revizora i primjena međunarodnih standarda revizije.

II. USKLAĐENOST DRŽAVE I SPOSOBNOST PRIMJENE

Ovaj dio predstavlja sažetak informacija koje je dostavila Crna Gora i diskusije na sastancima povodom eksplanatornog i analitičkog pregleda. Crna Gora je naznačila da prihvata pravnu tekovinu u oblasti privrednog prava i da ne očekuje nikakve teškoće pri primjeni pravne tekovine do pristupanja.

II.a. Pravo privrednih društava

Pravo privrednih društava u Crnoj Gori je prevashodno regulisano Zakonom o privrednim društvima („Službeni list CG“, br. 08/02/2002 i br. 40/11), Zakonom o preuzimanju akcionarskih društava („Službeni list CG“, br. 18/11), Zakonom o računovodstvu i reviziji („Službeni list CG“, br. 69/05, 80/08 i 32/11), Zakonom o hartijama od vrijednosti („Službeni list CG“, br. 59/00 i 40/11), Zakonom o investicionim fondovima („Službeni list CG“, br. 2011/11), Zakonom o radu („Službeni list CG“, br. 49/08), Zakonom o sprječavanju sukoba interesa („Službeni list CG“, br. 01/09), i Zakonom o bankama („Službeni list CG“, br. 17/08).

Crnogorsko pravo poznaje sljedeće glavne pravne forme privrednih društava: preduzetnik, ortačko društvo, komanditno društvo, društvo sa ograničenom odgovornošću, akcionarsko društvo i dio stranog društva.

Crnogorski zakon kao javno društvo sa ograničenom odgovornošću navodi „akcionarsko društvo“, a kao privatno društvo sa ograničenom odgovornošću „društvo sa ograničenom odgovornošću“.

Sljedeća tabela pokazuje broj osnovnih tipova privrednih društava registrovanih u Crnoj Gori na dan 31. oktobra 2012.

Organizaciona forma	Broj društava
Preduzetnik	17,078
Ortačko društvo	422

Komanditno društvo	58
Društvo sa ograničenom odgovornošću	26,782
Akcionarsko društvo	341
Dio stranog društva	436

Crna Gora je naznačila da su **zahtjevi u pogledu objavljivanja podataka privrednih društava, validnost obaveza i osnovi za poništenje osnivanja društva** za društva sa ograničenom odgovornošću i akcionarska društva regulisani Zakonom o privrednim društvima, Zakonom o hartijama od vrijednosti i Zakonom o investicionim fondovima. Crnogorski zakon zahtijeva da se sva privredna društva registruju u Centralnom registru privrednih društava, koje je nezavisna državna institucija osnovana kao dio Poreske uprave. Informacije se čuvaju u elektronskoj i papirnoj formi. Crna Gora je naznačila da je Registar otvoren za javnost. Svako može besplatno pregledati sadržaj Registra putem internet stranice Centralnog registra (www.crps.me). Pristup papirnim primjercima dokumenata se odobrava nakon podnošenja pisanog zahtjeva i plaćanja takse. Informacije o osnivanju preduzeća se objavljuju u Službenom listu. Procedura registracije se vrši istovremeno u Registru privrednih društava, Poreskoj upravi i Upravi carina.

Pisma i dokumenti društva sa ograničenom odgovornošću i akcionarskog društva moraju imati naznačen naziv Centralnog registra, broj preduzeća u Centralnom registru, pravni oblik preduzeća, njegovo ime i registrovano sjedište, kao i informaciju da je preduzeće u postupku likvidacije ako je to slučaj.

Crnogorski zakon reguliše validnost obaveza preuzetih od strane privrednog društva ili u njegovo ime. Preduzeće dostavlja Centralnom registru na objavljivanje podatke o licima ovlašćenim da ga zastupaju i informacije o tome da li ta lica mogu zastupati preduzeće kolektivno ili pojedinačno. Na ovlašćenje za zastupanje se mogu pozivati treća lica, ukoliko je objavljeno u skladu sa Zakonom. Druga ograničenja ovlašćenja organa privrednog društva se ne mogu isticati prema trećim stranama, čak i ako su bila objavljena.

Poništenje osnivanja društva sa ograničenom odgovornošću može proglasiti jedino Privredni sud. Prijava kojom se traži proglašenje poništenja se može podnijeti u roku od tri godine od dana registracije društva. Proglašenjem poništenja osnivanja društva akcionari postaju neograničeno solidarno odgovorni za obaveze društva. Ugovori zaključeni prije proglašenja poništenja ostaju na snazi.

Crna Gora je naznačila da posjeduje nizak nivo usklađenosti sa pravnom tekovinom kada je u pitanju harmonizacija zahtjeva transparentnosti kompanija koje su registrovane na berzi.

Kada su u pitanju zahtjevi objavljivanja u pogledu djelova društava, primjenjuje se prethodno opisani pravni okvir za objavljivanje podataka kada su u pitanju društva sa ograničenom odgovornošću i akcionarska društva. Strana društva koja osnivaju dio stranog društva u Crnoj Gori su u obavezi da se registruju u Centralnom registru u roku od 30 dana od dana osnivanja dijela društva. Crna Gora primjenjuje iste zahtjeve u pogledu objavljivanja podataka na djelove društava osnovane od strane svih trećih zemalja.

Zakon o privrednim društvima predviđa da društvo sa ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo mogu biti **jednočlana društva**. Takvo društvo može nastati osnivanjem ili preuzimanjem svih akcija. Crna Gora je naznačila da nije koristila mogućnost ostavljenu državama članicama, kojima im se dopušta propisivanje specijalnih odredbi ili sankcija za slučajeve kada je fizičko lice jedini član nekoliko društava ili jednočlanog društva ili kada je bilo koje pravno lice jedini član privrednog društva.

Crna Gora je naznačila da jedini član jednočlanog društva vrši ovlašćenja opšte skupštine; donosi odluke u pisanoj formi ili se one unose u knjigu odluka društva. Ugovori, osim dnevnih poslovnih transakcija pod uobičajenim uslovima, između jedinog člana jednočlanog društva i društva sa ograničenom odgovornošću se takođe unose u knjigu društva. Ne postoji takva odredba kada je u pitanju jednočlano akcionarsko društvo.

Oblasti **formiranja kapitala, održavanja i promjene javnih društava sa ograničenom odgovornošću** su regulisane Zakonom o privrednim društvima i Zakonom o hartijama od vrijednosti. Kada je u pitanju osnivanje akcionarskih društava, crnogorski zakon predviđa minimalni sadržaj ugovora o osnivanju i statuta.

Minimalni početni kapital privrednog društva je 25,000 eura. Akcije se izdaju, drže i prenose u elektronskoj formi. Akcije se mogu izdavati za novčane ili nenovčane uloge. Po osnivanju privrednog društva, akcije moraju biti plaćene u punom iznosu. Akcije se mogu izdavati po cijeni nižoj od njihove nominalne vrijednosti. Privredno društvo može kupiti sopstvene akcije pod određenim uslovima.

Zakon o privrednim društvima daje smjernice o raspodjeli dobiti ili pokriću gubitka.

Akcije koje su stečene, kupljene i u posjedu društva, kao i akcije koje kupi lice u svoje ime ali za račun društva, uključujući takođe prethodno stečene akcije, ukupno ne smiju prelaziti 10 % akcijskog kapitala društva. Sopstvene akcije stečene od strane društva do 10% akcijskog kapitala moraju se otuđiti u roku od 12 mjeseci od njihovog sticanja. Sopstvene akcije stečene pod posebnim uslovima, uključujući smanjenje kapitala ili restrukturiranje, a koje prelaze 10% akcijskog kapitala, moraju se otuđiti u roku od tri godine od njihovog sticanja.

Crnogorski zakon dozvoljava povećanje ili smanjenje akcijskog kapitala. Prema propisima u Crnoj Gori, preduzeće ne može smanjiti kapital ako ne ponudi dodatne

garancije za svoje obaveze svakom povjeriocu koji to zahtijeva, a čija potraživanja su pravovaljana prije dana objavljivanja odluke o smanjenju kapitala.

Domaća spajanja javnih društava sa ograničenom odgovornošću su regulisana Zakonom o privrednim društvima, koji poznaje spajanje preuzimanjem jednog ili više društava od strane drugog i spajanje formiranjem novog društva. Crna Gora je naznačila da i dalje ostaju određena odstupanja od pravne tekovine u pogledu spajanja kada je jedno ili više društava uključenih u spajanje u procesu likvidacije.

O nacrtu ugovora o spajanju pregovaraju i isti potpisuju upravni odbori preduzeća koja se spajaju. Nezavisni eksperti se angažuju kako bi ispitali nacrt ugovora o spajanju.

Akcionari imaju pravo na besplatan uvid u dokumentaciju o spajanju najmanje 30 dana prije skupštine akcionara. Ugovor o spajanju je pravovaljan kada ga usvoje skupštine akcionara privrednih društava koja učestvuju u spajanju i kada se ovjere svi potpisi na ugovoru u skladu sa zakonom. Spajanje je konačno od dana registracije društva u Centralnom registru, koji objavljuje ugovor o spajanju u Službenom listu. Crna Gora je navela da mora omogućiti uklanjanje nepravilnosti u pogledu spajanja u određenom vremenskom periodu prije donošenja sudske odluke o spajanju. Osim toga, određene neusklađenosti ostaju kada su u pitanju upravni i sudski nadzor, kao i prava kompanije koja je predmet preuzimanja.

Kada je u pitanju zaštita povjerilaca, u roku od tri mjeseca od dana objavljivanja ugovora o spajanju u Službenom listu povjerioci mogu zahtijevati od suda da obustavi spajanje, ukoliko povjeriocima nije obezbijeđena adekvatna zaštita njihovih potraživanja.

Posebne odredbe se primjenjuju u slučaju kada privredno društvo koje je preuzimalac posjeduje najmanje 90% akcija kompanije koja je predmet preuzimanja („pojednostavljeno spajanje“).

Domaće podjele javnog društva sa ograničenom odgovornošću su regulisane Zakonom o privrednim društvima, koji poznaje podjelu prenošenjem imovine i obaveza na dva ili više postojećih ili novoformiranih privrednih društava. Crnogorske odredbe kojima je regulisana domaća podjela se odnose na akcionarska društva. Sa izuzetkom nekoliko posebnih odredbi o podjeli, na podjele se takođe primjenjuju odredbe o spajanju društava.

U slučaju prenosa imovine i obaveza na dvije ili više postojećih kompanija, upravni odbori direktora društava koja su uključena u podjelu se moraju složiti o detaljnom nacrtu ugovora kojim su uređeni međusobni odnosi. Zakon predviđa sadržaj ovog ugovora.

U slučaju podjele na dva ili više novoformiranih privrednih društava, upravni odbor direktora za skupštinu akcionara priprema pisani prijedlog uslova i načina podjele. Crna Gora je navela da se podjela akcija društava koja su formirana podjelom vrši proporcionalno vlasničkoj strukturi društva koje se dijeli, osim ukoliko postoje posebno

navedeni razlozi. Akcionari koji su nezadovoljni raspodjelom mogu zahtijevati da se njihove akcije otkupe.

U crnogorskom zakonu ne postoje odredbe o **prekograničnom spajanju**. Crna Gora je navela da će određena pravila koja se odnose na prekogranično spajanje biti nova u crnogorskom privrednom okruženju i da bi zato usklađivanje u tom smislu moglo predstavljati izazov. Ta pravila uključuju: pojednostavljena pravila o prekograničnom spajanju putem preuzimanja od strane društva koje posjeduje sve akcije društva koje je predmet preuzimanja, temeljno ispitivanje legalnosti prekograničnog spajanja, kao i učešće zaposlenih (koje će biti predmet poglavlja 19 – Socijalna politika i zapošljavanje).

Javne ponude za preuzimanje su regulisane Zakonom o preuzimanju akcionarskih društava, Zakonom o hartijama od vrijednosti, Zakonom o privrednim društvima, kao i Pravilnikom o sadržaju, uslovima i načinu objavljivanja finansijskih izvještaja izdavaoca hartija od vrijednosti i Uputstvom za objavljivanje informacija o vlasništvu Centralne depozitarne agencije nad akcijama.

Crnogorski zakon reguliše uslove, način i proceduru preuzimanja akcionarskih društava, uslove za javnu ponudu za preuzimanje, prava i obaveze učesnika u proceduri preuzimanja, i nadzor nad preuzimanjem. Odredbe se odnose na obavezne i dobrovoljne ponude za preuzimanje.

Fizičko ili pravno lice koje, bilo samostalno ili sa povezanim licem, neposredno ili posredno, stekne akcije kojima prelazi 30% akcija sa pravom glasa emitenta je dužno da objavi ponudu za preuzimanje za svako dalje sticanje akcija emitenta. Zakon predviđa slučajevne kada ponudač nije u obavezi da sprovede proceduru preuzimanja. Zakon određuje način izračunavanja cijene akcija kod obavezne javne ponude za preuzimanje.

Sticalac je dužan da tokom sprovođenja javne ponude za preuzimanje da javnu ponudu za preuzimanje svim vlasnicima akcija sa pravom glasa bez ograničenja broja, tj. procenta akcija, sa određenim izuzecima koji su predviđeni zakonom. Sticalac je dužan da otkupi sve akcije koje su ponuđene do zaključenja ponude za preuzimanje. Sticalac podnosi zahtjev za odobrenje javne ponude za preuzimanje Komisiji za hartije od vrijednosti. Nakon dobijanja odobrenja, sticalac je dužan da objavi prospekt za preuzimanje (dokument ponude). Zakon predviđa minimalni sadržaj ovog dokumenta.

Ako sticalac u javnoj ponudi za preuzimanje stekne akcije emitenta tako da ukupno posjeduje više od 75% akcija sa pravom glasa emitenta, vlasnici preostalih akcija sa pravom glasa imaju pravo da naknadno ponude akcije sticalcu na otkup.

Crna Gora je navela da crnogorski zakon ne sadrži odredbe o **Statutu za evropsku kompaniju** (*Societas Europaea*) ili o **Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji** (EEIG). Crna Gora je navela da ne očekuje nikakve probleme da se uskladi sa relevantnom pravnom tekovinom.

Prava akcionara privrednog društva čijim je akcijama odobreno trgovanje na berzi su regulisana Zakonom o privrednim društvima. Zakon sadrži odredbe o sazivanju opšte skupštine, kvorumu, pravu stavljanja tačaka na dnevni red skupštine i predlaganja odluka, učešću i glasanju na skupštini svih akcionara, učešću na skupštini svih akcionara elektronskim putem, pravu postavljanja pitanja, glasanju putem pisma i pravilima o određivanju i objavljivanju rezultata glasanja.

Prema onome što je Crna Gora navela, svi akcionari se tretiraju jednako pod istim okolnostima. Obavještenje o sazivanju generalne skupštine akcionara se dostavlja ne kasnije od 30 dana prije održavanja skupštine. Za dostizanje kvoruma, akcionari koji posjeduju najmanje polovinu ukupnog broja akcija sa pravom glasa moraju biti prisutni, predstavljeni od strane punomoćnika ili glasati putem pisma. Ukoliko se ne dostigne potrebni kvorum, skupština se može ponovo sazvati sa istim dnevnim redom, uz uslov da se obavještenje o sazivanju skupštine objavi najmanje sedam dana (nasuprot 10 dana koliko zahtijeva pravna tekovina) prije održavanja ponovljene opšte skupštine.

Zakon precizira obavezan sadržaj obavještenja o sazivanju opšte skupštine. Dokumenti sa prijedlozima odluka moraju biti dostupni svim akcionarima najmanje 20 dana (nasuprot 21 dana koliko zahtijeva pravna tekovina) prije opšte skupštine. Akcionari koji posjeduju ne manje od 5% akcijskog kapitala imaju pravo da uključuju tačke u dnevni red skupštine, kao i prijedloge odluka.

Crnogorski zakon dozvoljava učešće akcionara na skupštini elektronskim putem. Glasanje putem pisma je takođe dozvoljeno.

Crna Gora navodi da su **naknade direktorima, nezavisnost direktora i komisija nadzornog odbora**, kao i **politike naknada u sektoru finansijskih usluga** regulisani Zakonom o privrednim društvima, Zakonom o radu, Zakonom o bankama, Zakonom o sprječavanju sukoba interesa, kao i sa dva kodeksa: Kodeksom korporativnog upravljanja i Kodeksom poslovne etike Privredne komore Crne Gore.

Prema Zakonu o privrednim društvima, samo opšta skupština akcionara ima pravo da određuje naknadu odbora direktora. Dalja uputstva koja se tiču naknade direktorima su data u Kodeksu korporativnog upravljanja, koji se preporučuje svakoj kompaniji čijim se akcijama trguje na berzi. Kodeks preporučuje da kompanije treba da usvoje i implementiraju transparentnu, konkurentnu, fer i odgovornu politiku naknada za članove odbora direktora.

Crna Gora je navela da Zakon o sprječavanju konflikta interesa zabranjuje državnim funkcionerima da budu predsjednici ili članovi upravnog ili nadzornog organa, kao i izvršni direktori ili članovi uprave privrednog društva.

II.b. Korporativno računovodstvo i revizija

Korporativno računovodstvo i revizija su u Crnoj Gori regulisani Zakonom o računovodstvu i reviziji („Službeni list CG“ br. 69/05, br. 80/08 i br. 32/11), Zakonom o

privrednim društvima („Službeni list CG“ br. 06/02, br. 17/07, br. 80/08, br. 40/10, i br. 36/11), Zakon o hartijama od vrijednosti („Službeni list CG“ br. 59/00 i br. 40/11), kao i sljedećim podzakonskim aktima: Uredbom o povjeravanju poslova organa javne uprave nadležnih za računovodstvo i reviziju („Službeni list CG“ br. 44/07), Pravilnikom o obrascima i sadržaju obrazaca za finansijske izvještaje privrednih društava i drugih pravnih subjekata („Službeni list CG“ br. 33/10 i br. 44/07) i Pravilnikom o finansijskim izvještajima investicionih fondova („Službeni list CG“ br. 32/12).

Crnogorski Zakon o računovodstvu i reviziji se odnosi na sva društva sa ograničenom odgovornošću uključena u ekonomske aktivnosti i na dijelove stranih kompanija. Po Zakonu o privrednim društvima to su AD i DOO, a po ostalim zakonima, odredbe Zakona o računovodstvu i reviziji se takođe odnose na komanditno društvo (Zakon o porezu na dobit pravnih lica), ortačko društvo i preduzetnici (Zakon o porezu na dohodak fizičkih lica). Crnogorski zakon pokriva i godišnje i konsolidovane finansijske izvještaje.

Pravna lica pripremaju finansijske izvještaje u skladu sa **Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS), ili Međunarodnim standardima za finansijsko izvještavanje (MSFI)**, objavljenim od strane Međunarodnog odbora za računovodstvene standarde (MORS). Institutu sertifikovanih računovođa Crne Gore, kao nosiocu konzorcijuma, je Uredbom povjereno prevođenje, usvajanje i objavljivanje ovih međunarodnih standarda. Institut prihvata i koristi prevode konzorcionog partnera, Udruženja računovođa i revizora Srbije, ovlašćenog od strane Međunarodne federacije računovođa (IFAC) da prevodi i objavljuje MRS/MSFI za Crnu Goru, Srbiju i Bosnu i Hercegovinu.

Crnogorski zakon zahtijeva istinito i fer predstavljanje finansijskih informacija. Finansijsko izvještavanje uključuje bilans stanja, bilans prihoda, izvještaj o novčanim tokovima, izvještaj o promjenama u kapitalu, računovodstvena politika napomene i dodatne informacije. Pravilnik o finansijskim izvještajima propisuje model obrazaca za finansijske izvještaje. Sadržaji bilansa stanja, bilansa uspjeha i napomena su usklađeni sa MRS/MSFI.

Ne postoje izričiti zahtjevi u pogledu pripreme, sadržaja, provjere dosljednosti i objavljivanja godišnjeg (tj. „upravljačkog“) izvještaja. Trenutno, crnogorski zakon predviđa samo određena pravila za izvještaj o godišnjem učinku za privredna akcionarska društva. Crna Gora je navela da revizor predviđen statutom, tamo gdje je imenovan, ne mora provjeravati dosljednost izvještaja s godišnjim finansijskim izvještajem niti dati mišljenje o tom izvještaju zajedno s mišljenjem o finansijskom izvještaju privrednog društva.

Kriterijum za definisanje mikro, malih i srednjih preduzeća se razlikuje od pravne tekovine o računovodstvu kada je u pitanju maksimalni iznos ukupnog prihoda i ukupne

imovine. Crna Gora je potvrdila namjere da se uskladi sa pravnom tekovinom u tom pogledu.

Veliko i srednje preduzeće, kao i privredna društva-majke koja prikupljaju konsolidovane finansijske izvještaje, i ona koja emituju hartije od vrijednosti i druge finansijske instrumente kojima se trguje na organizovanom tržištu, su u obavezi da podnose finansijske izvještaje Poreskoj upravi. Zakon predviđa elektronsko podnošenje finansijskih izvještaja, ali to se ne primjenjuje još, jer se Zakon o elektronskom potpisu još uvijek ne primjenjuje u potpunosti. Statističku obradu finansijskih izvještaja ne sprovodi Poreska uprava već Centralna banka. Podaci o ulaganjima stranih kompanija se dostavljaju Centralnoj banci, a Centralna banka kontroliše tačnost upoređujući podatke s finansijskim izvještajima. Finansijski izvještaji se još ne objavljuju na internet stranici Poreske uprave, iako je to predviđeno Zakonom. Malo preduzeće podnosi Poreskoj upravi bilans stanja, bilans uspjeha i statistički dodatak.

Akcionarsko društvo, drugo privredno društvo koje emituje hartije od vrijednosti i druge finansijske instrumente kojima se trguje na organizovanom tržištu, kao i privredno društvo-majka koje prikuplja konsolidovane finansijske izvještaje, su u obavezi da podnose godišnje i kvartalne finansijske izvještaje Komisiji za hartije od vrijednosti. Takva kompanija nije dužna da priprema izvještaj o korporativnom upravljanju Komisija za hartije od vrijednosti objavljuje te finansijske izvještaje na svojoj internet stranici. Crna Gora je navela da ne postoji evidencija ili kontrola da li sva lica koja su dužna izraditi konsolidovane finansijske izvještaje zapravo postupaju po toj proceduri.

Crna Gora je navela da srednja preduzeća nisu predmet obavezne revizije. Revizija finansijskih izvještaja je obavezna za akcionarska društva, velika privredna društva i privredna društva-majke koja zajedno sa svojim jedinicama ispunjavaju uslove da budu klasifikovana kao velika privredna društva. Revizija finansijskih izvještaja je takođe obavezna za osiguravajuća društva, banke i druge finansijske institucije, Centralnu depozitornu agenciju (CDA), ovlašćene učesnike na berzama, investicione fondove i druge kolektivne investicione šeme. Izvještaj o reviziji sa mišljenjem o finansijskom izvještaju se podnosi Poreskoj upravi.

Savjet za računovodstvo i reviziju, osnovan 2009, pruža savjete i ekspertizu vlastima o razvoju i unaprijeđenju računovodstvene i revizorne prakse u Crnoj Gori. Savjet ima sedam članova imenovanih iz redova eksperata u oblasti računovodstva, finansija i revizije. Savjet čine predstavnici Instituta sertifikovanih računovođa Crne Gore, Ministarstva finansija, Komisije za hartije od vrijednosti, Agencije za nadzor osiguranja, Centralne banke, Privrednog suda i Ministarstva ekonomije.

Društva-majke koja imaju kontrolu na jednim ili više društava-kćerki imaju obavezu da prikupljaju, podnesu i objave konsolidovane finansijske izvještaje, u skladu sa MRS/MSFI.

Odredbe o obaveznoj reviziji se primjenjuju i na konsolidovane račune.

U Zakonu o računovodstvu i reviziji se navodi da Centralna banka (za banke) i Agencija za nadzor osiguranja (za osiguravajuće kuće) objavljuju kvartalne i godišnje finansijske izvještaje na svojim internet stranicama. U Zakonu o hartijama od vrijednosti se navodi da Komisija za hartije od vrijednosti objavljuje na svojoj internet stranici konsolidovane finansijske izvještaje za sve pravne subjekte koji vrše konsolidaciju, kao i za sve pravne subjekte kojima je odobreno trgovanje na berzi.

Statutarne revizije su regulisane Zakonom o računovodstvu i reviziji i Uredbom o povjeravanju poslova organa javne uprave nadležnih za računovodstvo i reviziju. Zakon definiše uslove za sprovođenje revizije, odobravanje statutornih revizora i revizorskih kuća, način vršenja revizija i pravila za oduzimanje dozvola za reviziju.

Revizije predviđene statutom mogu vršiti samo sertifikovani revizori i revizorske kuće. Ministarstvo finansija je, kao nadležni organ, delegiralo nadležnost za vršenje poslova sertifikovanja računovođa Institutu sertifikovanih računovođa (ISRCG). Nosilac zvanja „sertifikovani računovođa“ stiče pravo da postane revizor nakon što ispuni dodatne uslove. Nostrifikacija se sprovodi u skladu s Pravilnikom iz 2011, prema kojem su strani državljani dužni položiti dva ispita: Poreski sistem i Poslovno pravo, a obavezno je i odlično poznavanje crnogorskog jezika. Licenca se ovlašćenom revizoru može oduzeti ukoliko vrši poslove revizije na neprofesionalan način i u suprotnosti sa Međunarodnim revizorskim standardima i Etičkim kodeksom, i ukoliko matična organizacija odluči da oduzme licencu.

Ministarstvo finansija vodi registar revizora i registar revizorskih kuća. Registri su objavljeni na zvaničnoj internet stranici. Trenutno je registrovano 64 ovlašćena revizora i 26 revizorskih kuća u Crnoj Gori. Revizorska društva moraju imati većinu koju posjeduju revizori, ili revizor, a članovi društva mogu biti fizička i pravna lica.

Veliki pravni subjekat mora imati revizorski odbor od najmanje tri člana. Crna Gora je navela da je definicija zadataka revizorskog odbora djelimično usklađena sa pravnom tekovinom.

Savjet za računovodstvo i reviziju ima savjetodavnu ulogu u oblasti revizije (vidjeti odjeljak o godišnjim računima). Revizorski izvještaji se dostavljaju Poreskoj upravi. Svi ovlašćeni učesnici na tržištu hartija od vrijednosti su dužni predati svoje revizorske izvještaje Komisiji za hartije od vrijednosti.

Crna Gora je navela da Zakon o računovodstvu i reviziji ne sadrži odredbe u vezi s tijelom za javni nadzor revizora, ali da ima namjeru da ovaj koncept uvrsti u svoje zakonodavstvo.

Crna Gora je navela da su izmjene i dopune Zakona o računovodstvu i reviziji planirane za 2013.

III. PROCJENA STEPENA USKLAĐENOSTI I KAPACITETA ZA IMPLEMENTACIJU

Sveukupno, Crna Gora je dostigla dobar stepen usklađenosti s pravnom tekovinom EU koja je obuhvaćena ovim poglavljem. U oblasti prava privrednih društava crnogorsko zakonodavstvo je dostiglo visok stepen usklađenosti s pravnom tekovinom EU. Ključni aspekt koji treba uskladiti jeste koncept prekograničnog spajanja. Zakonodavstvo u oblasti računovodstva i revizije je već usklađeno u velikoj mjeri, ali je neophodno dalje usklađivanje u određenim oblastima.

III.a. Pravo privrednih društava

Zakon o privrednim društvima je u velikoj mjeri usklađen s Prvom direktivom koja se odnosi na **zahtjeve za objavljivanjem podataka, validnost obaveza i osnovi za ništavost** privatnih i javnih društava s ograničenom odgovornošću (DOO i AD). Međutim, određene odredbe koje se tiču objavljivanja podataka nisu usklađene s pravnom tekovinom. Crna Gora treba da se uskladi i s Direktivom o transparentnosti.

Zakon o privrednim društvima je u potpunosti usklađen s Jedanaestom direktivom kompanijskog prava koja se odnosi na **objavljivanje podataka o filijalama**.

Zakon o privrednim društvima je u velikoj mjeri usklađen sa Dvanaestom direktivom o **jednočlanim kompanijama**. Neka prilagođavanja će biti neophodna kad su pitanju odnosi između jedinog člana i jednočlanog AD.

Zakon o privrednim društvima je u velikoj mjeri usklađen sa Drugom direktivom što se **tiče osnivanja, održavanja i promjene kapitala AD**. Određena prilagođavanja će biti neophodna, posebno u pogledu cijene izdavanja akcija, određivanja nezavisnog eksperta za procjenu doprinosa u naturi, formalnosti koje važe u slučaju prihvatanja sopstvenih akcija društva kao hartije od vrijednosti, određeni uslovi koji se odnose na sticanje sopstvenih akcija društva i zaštitu povjerilaca u slučaju smanjenja kapitala.

Zakon o privrednim društvima je u velikoj mjeri usklađen sa Trećom direktivom koja se tiče **domaćih spajanja** i sa Šestom direktivom o **domaćoj podjeli AD**. Međutim, i u oblasti domaćih spajanja i u oblasti domaćih podjela neophodno je dalje usklađivanje kako bi se obezbjedila potpuna usklađenost. Određena odstupanja ostaju posebno u pogledu definicije nadležnog tijela (Upravni odbor), određenih zahtjeva za objavljivanjem, nekih prava manjinskih akcionara, uloge nezavisnih eksperata, dokumenata dostupnih akcionarima prije odluke o spajanju / podjeli, i postupaka poništavanja.

Što se tiče podjele, protivno pravnoj tekovini koja pokriva sva privredna društva, crnogorske odredbe o domaćim podjelama odnose se samo na akcionarska društva. Tu su i neke razlike u pogledu definicije domaćih podjela, sadržaja uslova podjele i sadržaj pojedinih dokumenata pripremljenih od strane Upravnog odbora. Dalje usklađivanje će biti potrebno u pogledu određenih prava povjerilaca.

Crna Gora će morati uvesti odredbe kojima će se uskladiti sa Desetom direktivom o prava privrednih društava o prekograničnim spajanjima javnih društava s ograničenom odgovornošću (AD).

Zakonodavstvo Crne Gore, prvenstveno Zakon o preuzimanju AD, je u visokoj mjeri usklađen s Trinaestom direktivom- ponude o preuzimanju. Određena usklađivanja će biti potrebna u pogledu definicija, kontrola shema akcija zaposlenih gdje se kontrolna prava ne ostvaruju direktno od strane zaposlenih, sadržaj informacija koje su privredni subjekti obavezni objaviti, određene odredbe o javnom nadmetanju, kao i pravila koja se odnose na informisanje i savjetovanje.

Crna Gora će trebati da usvoji i **statut Evropskog društva i Evropskog ekonomsko-interesnog udruženja**.

Crna Gora je djelimično usklađena s pravnom tekovinom vezano za ostvarivanje **prava akcionara**. Razlike se uglavnom odnose i na različite rokove za sazivanje glavne skupštine i datum evidencije, određene obavezne informacije u sazivu, formalnosti za imenovanje punomoćnika, ograničavanje osoba koje mogu djelovati kao punomoćnik, kao i glasanje putem pisma i uklanjanje određenih prepreka za djelotvorno ostvarivanje prava glasa.

Crnogorsko zakonodavstvo predviđa većinu načela predviđenih u preporukama Komisije o **naknadama direktora i nezavisnost direktora i komisija Nadzornog odbora**. Crna Gora je takođe uvela određene odredbe u skladu s preporukom Komisije o **politici naknada u sektoru finansijskih usluga**.

III.b. Korporativno računovodstvo i revizija

Crnogorsko zakonodavstvo je u velikoj mjeri usklađeno s Četvrtom direktivom o **godišnjim računima**, kao i sa Sedmom o **konsolidovanim računima**. Dalje usklađivanje je potrebno posebno u odnosu na pragove koji se primjenjuju vezano za definiciju veličine privrednih društava i proširenje pravila iz računovodstva i revizije na privredna društva koja su *de facto* društva s ograničenom odgovornošću. Srednja pravna lica će morati biti predmet zakonske revizije.

Crna Gora se takođe mora pobrinuti da privredna društva pripremaju određene objave informacija gdje pravna tekovina prevazilazi ono što se zahtjeva prema Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS) / Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja (MSFI), kako u pojedinačnim tako i u konsolidovanim računima. Sadržaj bilansa, račun prihoda i bilješke su usklađeni s MRS / MSFI. Oni se malo razlikuju od onih propisanih pravnom tekovinom EU, no posljednji daje izvjesno odstupanje u slučaju MRS / MSFI primjene. Ipak, zahvaljujući interakciji računovodstvenih direktiva sa MRS / MSFI, pravna tekovina zahtijeva neke dodatne informacije u odnosu na one koje zahtijeva MRS / MSFI, uglavnom u bilješkama. Takve informacije se trenutno ne zahtijevaju crnogorskim zakonom.

Potrebni su dodatni naponi kako bi se uskladilo s pravnom tekovinom u pogledu sadržaja, provjere konzistencije i objavljivanja menadžment izvještaja; godišnji izvještaj o poslovanju propisan za crnogorska AD može predstavljati prvi korak u tom smjeru. Kao što je propisano pravnom tekovinom, privredni subjekti koji su izdali hartije od vrijednosti na regulisanom tržištu će morati pripremiti i objaviti izjavu o korporativnom upravljanju. Crna Gora mora osigurati da pravna lica u okviru crnogorskog Zakona o

računovodstvu i reviziji objavljuju svoje finansijske izvještaje, godišnji (tj. "menadžment") izvještaj, na to i revizorski izvještaj u centralnom registru, sudskom registru privrednih subjekata ili registru privrednih subjekata u skladu s Direktivom 2009/101/EC. Pravna tekovina predviđa olakšanja za mikro i mala preduzeća.

Crnogorski zakon će morati zahtijevati da konsolidovani menadžment izvještaj uključuje pregled razvoja, poslovanje, položaj subjekta uz opis rizika i očekivanih neizvjesnosti.

Crna Gora primjenjuje **međunarodne računovodstvene standarde**.

Crnogorsko zakonodavstvo je djelimično usklađeno s Osmom direktivom o statutarnoj reviziji. Dalje usklađivanje je potrebno posebno u pogledu profesionalne etike, nezavisnosti, objektivnosti, povjerljivosti i čuvanja poslovne tajne, naknade za reviziju i posebni zahtjevi za ovlaštene revizore i revizorske firme koje obavljaju reviziju subjekata od javnog interesa, kao što su banke, osiguravajuća društva ili ona koja se kotiraju na berzi. Crna Gora će se takođe morati uskladiti s pravnom tekovinom u pogledu uspostavljanja eksternog sistema kontrole kvaliteta, nezavisnog javnog nadzora za revizore, saradnje i razmjene informacija s drugim regulatornim i nadzornim tijelima, regulacije revizora i revizorskih firmi trećih zemalja kao i saradnja s nadležnim tijelima iz trećih zemalja.